

Birgit Eriksson
Cultural Studies

Anne Scott Sørensen, Ole Martin Høystad, Erling Bjurström og Halvard Vike: *Nye kulturstudier*, Oslo 2008 (Spartacus Forlag).

Nye kulturstudier er den første grundige indføring i tværfaglige kulturstudier i Norden. Som sådan er den særdeles velkommen. Bogen er blevet til i et tværfagligt nordisk samarbejde mellem fire forskere fra humanistiske og samfundsvidenskabelige fag. Hensigten er, at den kan bruges både på de mere æstetisk orienterede kulturuddannelser og på »bindestreguddannelser« som fx kultursociologi og kulturantropologi.

Bogen består af en indledning, tre kapitler om kulturstudiernes teoretisk-metodiske grundlag og tre tematiske kapitler. I indledningen præsenteres termen »nye kulturstudier« som en oversættelse af det engelske *cultural studies*. Forfatterne bekender sig dermed til traditionen fra The Birmingham Centre for Contemporary Cultural Studies – en nu international tradition for kulturstudier, som vel især er kendt for sit opgør med det elitære universitet og de traditionelle fagligheder, sit politiske og demokratiske projekt samt sit fokus på samtidskultur, populærkultur og minoritetskulturer. Denne tradition har dog udviklet sig meget siden 1960'erne, hvor den opstod. Den er ikke mindst kendetegnet ved en stadig modvilje

mod teoretisk lukning og har ifølge forfatterne været i gennem tre afgørende »vendinger«.

Den første vending betegner opgøret med såvel det snævre æstetiske som det eksotisk antropologiske kulturbegreb til fordel for en mere strukturel materiel-økonomisk og sproglig-symbolisk interesse i det hverdagslige og hjemlige. Den anden er den sproglige eller tekstlige vending, som under indflydelse fra poststrukturalismen opfattede sproget som konstituerende for verden. Endelig er vi nu på vej ind i den tredje vending, hvor sprog og realitet opfattes som to sider af samme sag, »som material-semiotiske processer, der språk, tegn, materialitet, socialitet og så videre griper inn i hverandre på komplekse og også kontingente måter« (p. 13). Denne aktuelle vending kalder forfatterne »performativ«, »materiel« eller »ontologisk«, og den fremstår da også umiddelbart nogenlunde lige så uklar, som de tre forskelligartede betegnelser antyder. Der vendes dog tilbage til den flere gange igennem bogen, hvorved den bliver konkretiseret noget.

Kulturstudiernes teoretisk-metodiske grundlag fylder ca. halvdelen af bogen og er delt i tre kapitler om henholdsvis kulturbegreb, teoretisk univers og metoder. Kulturbegrebet karakteriseres som komplekst og reflektivt og præciseres nærmere i en diskussion med især Johan Fjord Jensen og Christian Jantzen og med korte ekskursioner til bl.a. Wilhelm von Humboldt, J.G. Herder, Matthew

Arnold og Clifford Geertz. Det er en kompleks diskussion, som ender i et kulturbegreb, der omfatter fire dimensioner: at have, at være, at kunne og at gøre, og hvor fokus især er på gørensdimensionen – på kultur som noget, der udfoldes i menneskelig praksis i relationer til andre mennesker og omverdenen. Men det er også en meget kompliceret diskussion, hvor nogle af forudsætningerne præsenteres så kortfattet, at de næppe vil give mening for læsere, der ikke allerede kender dem.

Anderledes grundigt i forhold til forudsætningerne går forfatterne til værks i bogens 2. og 3. kapitel om hhv. teoriuniverset og metoderne. I teorikapitlet kommer vi omkring både strukturalisme (her inklusive marxisme, semiotik og psykoanalyse), Frankfurterskolen, Birmingham-skolen og poststrukturalisme, før vi når til afsnittet om »Post-Birmingham og fornyelsen«, der forsøger at indkredse den tredje vending og udpege de vigtigste aktuelle temaer. I metodekapitlet præsenteres positivismekritik, kvalitativ metode, fænomenologi, hermeneutik, diskursanalyse, feltarbejde med meget mere.

Det er indlysende ikke nogen let opgave at beskrive de nye kulturstudiers teori og metode, som netop er karakteriseret ved tværfaglighed, metodepluralisme og manglende teoretisk lukning. Vi må langt omkring, og det kommer vi også, i en teorigennemgang, der virker fornuftig, klar og pålidelig. Man kan dog diskutere, om det er nødvendigt at gå så langt til-

bage i historien i præsentationen af kulturstudiernes teoretiske ballast. Er det fx strengt nødvendigt at introducere til positivismens *grand old men* for at beskrive, hvordan kulturstudierne bygger på en positivismekritik? Det forekommer ikke indlysende, at vi skal så langt tilbage, og det gælder både kapitlet om det teoretiske univers og metodekapitlet.

Netop metodekapitlet havde denne læser ellers set frem til. For det er jo rigtigt, som forfatterne selv skriver, at der findes mange præsentationer af kulturstudiernes teoretiske forudsætninger, mens der er rigtig langt mellem præsentationer af de konkrete analysemetoder. Desværre skuffer kapitlet, når vi efter at have været omkring introduktioner til Comte og Dilthey går til noget, der i bedste fald kan karakteriseres som en generel introduktion til videnskabelig metode. At en præcis problemstilling med klart fokus er vigtig for at kunne afgrænse sit materiale og gennemføre en analyse er naturligvis ikke forkert, men dette og lignende gode råd ville være mere velvalgte i en generel vejledning i akademisk opgaveskrivning end i en bog om nye kulturstudier. Værre bliver det, når det et sted hedder, at man må være skeptisk overfor, hvad alle mener, mens det få linjer senere anbefales, at man generelt holder sig til common sense, almen metode, sund fornuft m.m. Her må man undre sig over, ikke bare hvordan de to udsagn hænger sammen, men også over hvad der er blevet af kulturstudiernes vilje til at gå nye, kritiske og utraditionelle

veje. De nye kulturstudier opstod jo netop ved at gå mod det, der var common sense i et traditionalistisk og elitært humaniora.

Metodekapitlet er i det hele taget det mindst interessante i bogen. Vi får at vide, at kulturstudiernes teori er blevet mere praksisnær, og at forklaringerne metodisk er gået fra determinanter til dialektik, fra produkt til deltagende proces, fra forklaring til sprog og fortolkende fortælling (p.124), men når forfatterne vil præsentere nogle konkrete analytiske greb og vælger struktur-aktør, tekst-kontekst og tid-rum, bliver vi igen sendt tilbage til de teoretiske forudsætninger – nu hos Bakhtin og Peirce – og savner stadig nogle konkrete analyseværktøjer. Der gives ganske vist, også i grafisk form, en analysemodel, men hvordan den kan bruges, er temmelig uklart. Flere af kulturanalysens kerneproblemer er da også helt fraværende. Det gælder fx spørgsmålet om repræsentativitet, altså hvordan man går fra detailanalysen af et enkelt fænomen til at sige noget mere generelt om samtidskulturen, men også spørgsmålet om, hvordan man i analysen af en kultur, man selv er en del af, kan distancere sig fra og analysere dens selvfølgeligheder. I stedet for disse velkendte, men langt fra løste problemer fokuseres der på de videnskabsteoretiske problemstillinger. En diskussion af forskellen på ontologisk epistemologi og epistemologisk ontologi er da sikkert også interessant for nogle læsere – men næppe for de samme, som kan drage nytte af bogens generelle introduktioner

til, hvad hermeneutik eller marxisme overhovedet er. *Nye kulturstudier* er således meget ujævn i forhold til, hvilke forudsætninger den kræver af sin læser, og mens genopfriskninger af strukturalismens eller fænomenologiens vigtigste karakteristika sikkert vil være brugbare for mange studerende på kulturuddannelserne, vil andet gå langt hen over hovedet på dem.

I sidste halvdel af bogen fokuseres på tre temaer, som ifølge forfatterne er særligt vigtige i aktuelle kulturstudier. Det drejer sig om henholdsvis identitet, globalisering og multikulturalisme; smag, livsstil og forbrug; og endelig natur, krop og oplevelseslandskaber. Her skifter bogen karakter, og temaerne er tydeligvis valgt, fordi de er vigtige ikke bare i de nye kulturstudier, men også for forfatterne selv. Det giver en ret heterogen tekst, som svinger mellem at være styret af forfatterens egne analytiske interesser og mere distancerede 'objektive' beskrivelser af kulturstudiernes udfoldelser inden for de forskellige felter. Dette er ikke nødvendigvis et problem, hvis man interesserer sig for temaerne, da man både får en art forskningsoversigt og engagerede diskussioner af bestemte spørgsmål inden for dem. Også i denne del af bogen forekommer de historiske redegørelser dog overraskende højt prioriteret. Nationalstatens historie er jo beskrevet mange steder, og det samme er Bourdieus kultursociologi. De får begge meget plads, og det gælder generelt for teoretiske positioner med mange år på bagen.

Ser man *Nye kulturstudier* som en lærebog, er det formentlig udmærket at pege på de historiske forudsætninger for såvel samtidskulturen som de nye kulturstudier. Der bliver da også trukket mange interessante forbindelseslinjer i bogen. Problemet er blot, at det for en kulturanalytiker, der kender både Marx, Bakhtin og Bourdieu og hellere vil læse om de *nye* kulturstudier, bliver lidt trættende hele tiden at skulle vende tilbage til rødderne – og lidt skuffende, når aktuelle positioner eller problemstillinger behandles for overfladisk. Yderligere forekommer det lidt mærkeligt, at en indføring i nye kulturstudier stort set ikke nævner de nye mediers kulturelle betydning og først ti sider inden slutningen kommer i tanke om kønnet som et tema – og da især beskriver det via Foucault. På den måde forekommer de tematiske udvælgelser lidt for idiosynkratiske i forhold til ambitionen om at være en generel indføring.

Ovenstående ændrer ikke ved, at alle vil lære noget nyt ved at læse *Nye kulturstudier*. Hvordan den vil fungere som lærebog, må komme an på en prøve. Den kommer langt omkring og indeholder meget forskelligt, nøjagtigt ligesom kulturstudierne gør det. Den bærer på godt og ondt præg af at have flere forfattere – godt fordi vi dermed får anskuet kulturstudierne fra meget forskellige samfundsfaglige og humanistiske vinkler, og ondt fordi det giver nogle gentagelser og en vis ujævnhed med hensyn til sværhedsgrad og opfattelse af, hvor bredt de nye kulturstudier egentlig favner. Især i kapitlet om natur, krop og oplevelseslandskaber forekommer det således langt bredere end i bogens

første del.

Personligt kunne jeg godt ønske mig en slutning, der samlede op på, hvad indledningens »tredje vending« betyder for de tre temaer om identitet, smag og natur og for kulturanalysen i almindelighed. Men det kan jeg sikkert selv grave frem ved at læse på kryds og tværs i bogen. Sådan tror jeg da også, at den især vil blive brugt. Den sætter sig mellem mindst et par stole, men indeholder så mange gode præsentationer, indsigter og pointer, at den utvivlsomt vil være med til at kvalificere kulturstudierne i Norden. Efter at have læst den er notesblokken da også fyldt med bøger og artikler, der skal anskaffes, og ideer, der skal forfølges. Dem takker jeg for.

Birgit Eriksson er lektor ved Institut for Æstetiske Fag, Aarhus Universitet.